

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060308

SLUTLIGT BESLUT
2023-10-31
Stockholm

Mål nr
M 12813-22

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Växjö tingsrätts, mark- och miljödomstolen, slutliga beslut 2022-10-28 i mål nr M 4336-22, se bilaga A

PARTER

Klagande

1. O.F.
2. OJ Lantbruks AB

Ombud för 1 och 2: Advokat E.E., E.E. Advokat AB,

Motpart

1. Länsstyrelsen i Skåne län
2. Trafikverket

Ombud för 2: Verksjurist U.E.,

SAKEN

Avvisade överklaganden

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS BESLUT

1. Med ändring av mark- och miljödomstolens beslut undanröjer Mark- och miljööverdomstolen Länsstyrelsen i Skåne läns beslut den 29 juni 2022, ärende nr 522-10481-2022, och återförvisar ärendet till länsstyrelsen för fortsatt handläggning såvitt avser O.F..
 2. Mark- och miljööverdomstolen avslår överklagandet från OJ Lantbruks AB.
-

Dok.Id 1974966

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

O.F. och OJ Lantbruks AB har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens beslut samt återförvisa ärendet till länsstyrelsen eller, i andra hand, till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning.

Länsstyrelsen har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens beslut.

Trafikverket har uppgett att myndigheten lämnar till Mark- och miljööverdomstolen att bedöma frågan om klagorätt.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

O.F. och OJ Lantbruks AB har anfört i huvudsak följande.

Väghållningsmyndigheten har rätt att med stöd av 34 § väglagen utföra förberedande åtgärder för byggande av väg. En sådan åtgärd, exempelvis ett grävningsarbete med följd att backsipporna på O.F:s fastighet skadas eller förstörs, kan inte överklagas eftersom den inte har sin grund i något beslut. Skada på hans backsippor kan således uppkomma utan ett myndighetsbeslut som han kan få rättsligt prövat. Det behövs inte en lagakraftvunnen vägplan för att dispensen ska kunna tas i anspråk. Dispensen ger tillsammans med övrig offentligrättslig lagstiftning rätt att genomföra grävningsarbeten i backsippebeståndet utan ytterligare myndighetsbeslut. Dispensbeslutet är inte villkorat av att det senare antas en vägplan som ger Trafikverket tillträde till marken genom vägrätt. Han är således inte genom kommande vägplansprocess garanterad en prövning av intrånget i hans fastighet. Att skada visserligen ska undvikas, samt att väghållaren ska ersätta skador till följd av åtgärder som avses i 34 § väglagen, är inte en tillräcklig grund för att han och bolaget ska förvägras klagorätt. Enskilda sakägare måste fortfarande ha rätt att överklaga ett beslut som konkret berör dem även om myndighetsingripandet ska ske med minsta möjliga intrång och med efterföljande rätt till ersättning. Det finns inget annat sätt för honom att få prövat om

skada på backsipporna på hans fastighet sker i enlighet med gällande rätt än att han tillerkänns klagorätt avseende länsstyrelsens dispensbeslut.

Om artskyddsdispensen tas i anspråk genom grävningsarbeten i direkt anslutning till hönsens rasthagar kommer äggproduktionen som bedrivs på fastigheten att drabbas mycket hårt med nedstängning under flera år till följd av smittorisk m.m. De ekonomiska konsekvenserna för verksamheten av att hålla stängt under bygg- och karenstid, dvs. 12–24 månader, är stora. I princip kommer det innebära en totalskada för näringsverksamheten under denna period med förlust av samtliga försäljningsavtal, direktförsäljning till konsument vid s.k. reko-ring, gårdsförsäljning, uppsägning av personal, spridningsavtal för gödsel, arrenden m.m. Intrånget blir således synnerligen kännbart för honom och bolaget. Även om några närmre beräkningar av skadan ännu inte har gjorts så kan skadan omsättningsmässigt beräknas till minst 50 miljoner kronor.

Äggproduktionen på fastigheten är hans och hans hustrus enda inkomstkälla. Dispensbeslutet avser åtgärder som kommer att utföras på hans fastighet med direkt påverkan på hans möjlighet till försörjning. Han fick inte möjlighet att yttra sig vid länsstyrelsens handläggning av dispensärendet. En prövningsmyndighet som meddelar villkor för tillstånd till verksamhet som förutsätter tillträde till annans fastighet ska ge den som berörs av tillträdet tillfälle att yttra sig innan beslutet fattas. Att åtgärderna kommer utföras med direkt påverkan på hans försörjningsmöjligheter stärker hans ställning som sakägare. Han borde ha hanterats som part redan vid länsstyrelsens handläggning. Det förhållandet att han inte fick möjlighet att yttra sig vid länsstyrelsens handläggning utgör ett sådant fel som kan antas ha inverkat på ärendets utgång.

Länsstyrelsen har i huvudsak anfört följande.

Artskyddsdispensen ger inte någon rätt att anlägga vägen men möjliggör för Trafikverket att förebygga skada på det allmänna intresset att bevara den skyddade arten backsippa i enlighet med bestämmelserna i artskyddsförordningen, om vägen får anläggas. Innan anläggningen, och därmed bortgrävning av backsipporna, kan påbörjas kommer klagandena ha möjlighet att få sin sak prövad när vägplanen ska fastställas. De förebyggande åtgärderna i samband med artskyddsdispensen, insamling av fröer

och uppodling, kräver inte någon grävning eller annan fysisk påverkan på fastigheterna och någon risk för smittspridning till klagandens djurbesättning till följd av dispensen föreligger inte i det skedet. Det antal backsippor som ska återplanteras uppgår till 50 tuvor vilket innebär att de exemplar som grävs bort vid en eventuell anläggning av gång- och cykelvägen kommer att ersättas fullt ut. Ovanstående omständigheter talar för att klaganden inte ska tillerkännas klagorätt i ärendet.

Det finns inte någon skrivning i 8 kap. miljöbalken eller artskyddsförordningen som innebär att en bedömning av påverkan av en ansökt artskyddsdispens ska göras avseende både allmänna och enskilda intressen. Bestämmelserna syftar endast till att skydda allmänna intressen och vid en prövning ska myndigheten enbart göra avvägningar av påverkan på sådana. En dispens från artskyddet ger inte heller den sökanden civilrättsliga rådighet som krävs för att kunna vidta åtgärder på annans fastighet. Trafikverket har inte ansökt om något tvångsvis tillträde till klagandens mark i samband med ansökan om artskyddsdispens och länsstyrelsen har inte heller fattat beslut om sådant tillträde. Enbart den omständigheten att en prövningsmyndighet meddelar villkor för en artskyddsdispens som förutsätter tillträde till annans fastighet ska inte ge markägaren rätt att yttra sig innan beslutet fattas. Med hänsyn till de intressen som ska beaktas vid en prövning av en ansökan om artskyddsdispens, samt att en sådan dispens inte i sig ger någon rätt att vidta åtgärder på annans mark, anser länsstyrelsen att klaganden inte har varit så berörd att han skulle ha intagit ställning som part vid länsstyrelsens prövning. Därmed har länsstyrelsen inte haft någon skyldighet att kommunicera dispensansökan med klaganden eller inhämta yttrande från klaganden under handläggningen av ärendet.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS SKÄL

Det aktuella beslutet avser dispens enligt 15 § artskyddsförordningen (2007:245) för påverkan och bortgrävning av som mest 50 tuvor av backsippa inom fastigheterna X och Y. Beslutet har förenats med ett antal villkor som innebär en skyldighet för Trafikverket att utföra vissa åtgärder för att kompensera för det intrång i allmänna intressen som dispensen medför. Åtgärderna innefattar bland

annat utplantering av uppodlade plantor inom nya vägslänter sedan en cykelväg anlagts över fastigheterna Y och X. Detta förutsätter tillträde till fastigheterna.

En prövningsmyndighet som meddelar villkor för tillstånd till en verksamhet som förutsätter tillträde till annans fastighet ska ge den som berörs av tillträdet tillfälle att yttra sig innan beslutet fattas. Möjligheten att få yttra sig har ansetts böra gälla både vid ursprunglig tillståndsprövning och vid prövningen av en verkställighetsfråga. (Jfr prop. 1997/98:45, del 1 s. 518 f. samt del 2 s. 294 f. och Mark- och miljööverdomstolens beslut den 16 december 2022 i mål nr M 4093-22.)

Mark- och miljööverdomstolen gör följande bedömningar

O.F. är ägare till fastigheten Y. Han borde därför ha hanterats som part redan vid länsstyrelsens handläggning och där fått tillfälle att yttra sig. Han har också haft rätt att överklaga beslutet om dispens. Underinstansernas beslut ska därför undanröjas och ärendet återförvisas till länsstyrelsen för fortsatt handläggning såvitt avser O.F..

OJ Lantbruk är inte ägare till någon fastighet som berörs av beslutet och har inte gjort gällande att bolaget skulle inneha annan rätt till berörda fastigheter. Det har inte heller framkommit annat än att de eventuella störningar eller olägenheter som kan uppkomma kan prövas inom ramen för tillsyn enligt miljöbalken. Att bolaget inte har hanterats som part är därför korrekt och det var rätt att avvisa bolagets överklagande.

Beslutet får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Lars Borg, Lars Olsson, referent, och Margaretha Gistorp samt tf. hovrättsassessorn Emil Carlborg.
Föredragande har varit Henrik Jansson.

PARTER**Klagande**

1. O.F.

2. OJ Lantbruks AB

Ombud för 1 och 2:

Advokat E.E., E.E.

Advokat AB

Motparter

1. Länsstyrelsen i Skåne län

2. Trafikverket

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsens i Skåne län beslut den 29 juni 2022, dnr. 522-10481-2022, se bilaga 1

SAKEN

Dispens från fridlysningsbestämmelserna avseende fastigheterna X m.fl. i Vellinge kommun; nu fråga om avvisning

BESLUT

Mark- och miljödomstolen avvisar överklagandet.

BAKGRUND

Trafikverket beviljades dispens från artskyddsförordningen för bortgrävning av backsippa den 29 juni 2022 av länsstyrelsen. De närmare omständigheterna framgår av det bifogade beslutet.

YRKANDEN M.M.

O.F. och OJ Lantbruk AB har i huvudsak anfört följande.

OJ Lantbruks AB, helägt av O.F., bedriver på fastigheten ekologisk KRAV-märkt äggproduktion med ca 26 000 höns.

Dispensbeslutet innebär tillsammans med 34 § väglagen en rätt att gräva bort backsippor på O.F:s fastighet. O.F. drabbas av detta personligen genom att han förlorar backsipporna som omfattas av dispensen. Han drabbas även indirekt ekonomiskt av åtgärden. Bolaget drabbas direkt av åtgärden genom att grävningsarbetena medför en risk för smittspridning med nedstängning och avlivning av djurbesättningen som följd. Även om fridlysningsbestämmelserna främst avser ett allmänt intresse innebär dispensen sammantaget med bestämmelsen i väglagen att beslutet får omedelbara konsekvenser för klagandena. Härigenom är båda klagandena drabbade av beslutet och ska anses vara sakägare.

Enligt 34 § väglagen gäller för tillfälligt upplåtande av mark att väghållningsmyndighet och av denna anlitade biträden är berättigade att få tillträde till fastighet för att verkställa vissa förberedande åtgärder för byggande av väg. Skada ska undvikas, om det är möjligt. I det specifika fallet innebär det att Trafikverket exempelvis äger rätt att med stöd av den beslutade dispensen och bestämmelsen i väglagen ta i anspråk O.F:s fastighet för att genomföra förberedande undersökning eller åtgärd för byggande av cykelvägen, utan att det finns någon lagakraftvunnen vägplan. Det finns ingen klagorätt över Trafikverkets rätt att tillfälligt ta i anspråk mark mot fastighets- ägarens vilja enligt 34 § väglagen, eftersom inget beslut fattas i samband med ianspråktagandet. I det aktuella fallet innebär detta att dispensbeslutet kan komma att

verkställas av Trafikverket utan föregående annan prövning eftersom förberedande åtgärder faller inom ramen för väglagens 34 §. Klagandena, som företräder ovan beskrivna intressen, har således i nuläget ingen annan möjlighet att få sin rätt prövad än genom att överklaga dispensbeslutet.

SKÄL FÖR BESLUT

För att en enskild ska få rätt att överklaga ett beslut enligt miljöbalken, krävs enligt 16 kap. 12 § miljöbalken att ett beslut eller dom angår den som klagat och att beslutet eller domen har gått honom eller henne emot; att den enskilde är så kallad sakägare. Begreppet sakägare är inte direkt definierat i motiven till miljöbalken men innebär att en person ska vara konkret berörd av ett beslut för att erhålla klagorätt (prop. 1997/98:45 del 1 s. 483 f.). Konkret berörd är bl.a. den som kan anses vara knuten till ett intresse som är skyddat av rättsordningen. I mål som enbart rör prövningen av vissa allmänna intressen är huvudregeln att varken närboende, markägare eller övriga enskilda ska tillerkännas klagorätt (se t.ex. MÖD 2012:33). En viss utvidgning av klagorätten har skett för att Sverige ska uppfylla sina internationella åtaganden enligt b.la. Århuskonventionen som innehåller flera bestämmelser om tillgång till rättslig prövning. Tillgång till rättslig prövning innebär dels krav på en omfattande rätt till prövning, dels att det är fråga om en effektiv prövning. Kravet på en effektiv prövning innebär bl.a. att enskilda som är berörda av ett beslut avseende en viss verksamhet eller åtgärd måste kunna komma till tals i något sammanhang där de frågor som har betydelse för deras rättsställning prövas (se MÖD 2015:8).

Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning.

Bestämmelser och skydd för djur- och växtarter i 8 kap. miljöbalken och i artskydds-förordningen (2007:845) syftar till att skydda allmänna intressen.

Ändamålet med dispensen är att Trafikverket på en viss sträcka ska kunna anlägga en cykelväg. Ett beslut om dispens från fridlysningsbestämmelser ger i sig inget civilrättsligt tillträde till marken. Av länsstyrelsen beslut framgår att Trafikverket

arbetar med att ta fram en reviderad vägplan och klagandena kommer därför i ett senare skede ha möjlighet att få sin sak prövad när vägplanen fastställs.

När det kommer till effekterna av de förberedande åtgärder som framgår av 34 § väglagen (1971:948), föreskriver samma lagrum att skada ska undvikas om det är möjligt. Vidare framgår av 63 § 3 stycket samma lag att väghållaren ska ersätta skador till följd av åtgärder som avses i 34 §. Angående risken för smittspridning kan den hanteras genom kommunens tillsyn av miljöfarlig verksamhet.

Mark- och miljödomstolens bedömer därmed att Århuskonventionen krav på tillgång till effektiv prövning är uppfyllda i nuvarande mål. O.F:s och OJ Lantbruk AB:s överklagande ska därför avvisas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (MMD-11)

Överklagande senast den 18 november 2022.

Annika Wahlfried Wikingsson

Bertil Varenius

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Annika Wahlfried Wikingsson, ordförande, och tekniska rådet Bertil Varenius. Föredragande har varit beredningsjuristen Emil Thäter.